

ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

/ЭРҮҮГИЙН ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ/

Улаанбаатар хот
2020 он

АГУУЛГА

НЭГ.ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

ХОЁР.ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ

ГУРАВ. ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

3.1."Зорилгод хүрэх байдал" шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үнэлэгдэх зүйл, хэсэг, заалт

3.2."Практикт хэрэгжих боломж" шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үнэлэгдэх зүйл, хэсэг, заалт

3.3."Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал" шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үнэлэгдэх зүйл, хэсэг, заалт

3.4."Харилцан уялдаа" шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үнэлэгдэх зүйл, хэсэг, заалт

ДӨРӨВ.ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЭД ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙГ АШИГЛАН ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙГ ҮНЭЛСЭН БАЙДАЛ

4.1."Зорилгод хүрэх байдал" шалгуур үзүүлэлтийн үнэлгээ

4.2."Практикт хэрэгжих боломж" шалгуур үзүүлэлтийн үнэлгээ

4.3."Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал" шалгуур үзүүлэлтийн үнэлгээ

4.4."Харилцан уялдаа" шалгуур үзүүлэлтийн үнэлгээ

ТАВ.ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

ЭРҮҮГИЙН ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨ ҮНЭЛЭХ СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

НЭГ.ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

Энэхүү үнэлгээний ажлын зорилго нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн¹ 8 дугаар зүйлийн 8.1.4 дэх заалтад заасны дагуу Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн зүйл, хэсэг, заалтад тодорхой шалгуур үзүүлэлтийн дагуу дүн шинжилгээ хийх, үр нөлөөг тооцох, давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах, хуулийн төслийн зүйл, хэсэг, заалтыг ойлгомжтой, хэрэгжих боломжтой, хүлээн зөвшөөрөгдөх байдлаар боловсруулах болон хуулийн төслийн боловсруулалтын чанарыг сайжруулахад чиглэсэн дүгнэлт, зөвлөмж өгөхөд оршино.

Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх ажиллагааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын² 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Хуулийн төслийн үр нөлөө тооцох аргачлал” /цаашид “аргачлал” гэх/-д заасны дагуу дараах үе шаттайгаар хийсэн. Үүнд:

1. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
2. Хуулийн төслөөс үр нөлөө тооцох хэсгээ тогтоох;
3. Урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцох;
4. Үр дүнг үнэлж, зөвлөмж өгөх.

Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь 1 зүйлтэй боловсруулагдсан байна.

ХОЁР.ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ

Тус үнэлгээний ажлыг хийж гүйцэтгэхдээ хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан, аргачлалд дурдсан 6 шалгуур үзүүлэлтээс хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлж, гарах үр дагаврыг урьдчилан тогтоож чадахуйц дараах шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо. Үүнд:

- 1.Зорилгод хүрэх байдал;
- 2.Практикт хэрэгжих боломж;
- 3.Харилцан уялдаа зэрэг болно.

“Зорилгод хүрэх байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл болон түүний зорилго нь хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгасан зорилгын хүрээнд боловсруулагдсан болон бодит үндэслэл, шаардлагад нийцэж буй байдал, хуулийн төсөлд тусгагдсан зохицуулалтууд нь төслийн зорилгыг хангахад чиглэсэн болоод хүргэх боломжтой эсэхийг үнэлнэ.

“Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн

¹ Төрийн мэдээлэл сэтгүүлийн 2015 оны №25 дугаарт албан ёсоор хэвлэгдсэн.

² Засгийн газрын 2016 оны 01 дүгээр сарын 25-ны өдрийн 59 дүгээр тогтоолоор батлагдсан.

төслөөр шинээр бий болгож байгаа зохицуулалтыг дагаж мөрдөх буюу хэрэгжүүлэх боломж байгаа эсэхийг, мөн хэрэгжүүлэх субъект, байгууллага нь хэн байх вэ гэдгийг урьдчилан тогтоох ажиллагааг явуулна.

“Зардал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн хүрээнд гарах зардлыг тооцсон бөгөөд ямар нэг зардал гарахгүй болно.

“Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг бүхэлд нь Монгол Улсын Үндсэн хууль холбогдох бусад хуультай болон хуулийн төслийн зохицуулалт өөр хоорондоо нийцсэн эсэхийг аргачлалд заасан асуултад хариулах байдлаар үнэлгээг хийхээр тооцов.

ГУРАВ.ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

Үнэлгээний ажлын энэ хэсэгт аргачлалд заасны дагуу хууль зүйн хувьд шууд үр дагавар үүсгэж байгаа буюу голлох ач холбогдолтой, үзэл баримтлалын буюу зарчмын шинжтэй, мөн анхаарах шаардлагатай заалтуудыг хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь үнэлэх хэсгийг сонгох буюу тогтоож, өмнөх үе шатанд сонгосон шалгуур үзүүлэлттэй үнэлэгдэх зүйл, хэсэг, заалтыг тохируулан үнэлэхэд бэлтгэх юм. Уг төсөл нь хоёр зүйлтэй бөгөөд хоёрдугаар зүйл нь техникийн шинжтэй өөрчлөлт тул нэгдүгээр зүйлд үнэлгээ хийх болно.

Шалгуур үзүүлэлт бүрийн хүрээнд үнэлэгдэх зүйл, хэсэг, заалтыг тоймловол:

3.1.”Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд үнэлэгдэх хуулийн төслийн зүйл, хэсэг, заалт:

Энэ шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгагдсаны дагуу хуулийн төслийн үндсэн зорилгыг хангаж чадах эсэхийг үнэлэн тогтоох юм.

Хүснэгт 1

д/д	ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛД ТУСГАГДСАН ЗОРИЛГО	ЗОРИЛГЫГ ХАНГАХАД ЧИГЛЭГДСЭН ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ЗҮЙЛ, ХЭСЭГ, ЗААЛТ
1	Эрүүгийн хуулийн тус зүйлд тайлбар оруулах замаар хүний үг хэлэх эрх, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөөг хөндөхгүйгээр, хүний нэр төрийг хамгаалж, эдгээр эрхүүдийн тэнцвэрт байдлыг хадгалах, хамгаалах зорилготой.	Хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйл Эрүүгийн хуулийн 13.14 дүгээр зүйлд доор дурдсан агуулгатай дараах тайлбар нэмсүгэй: “Тайлбар: -Энэ гэмт хэргийн хохирогчид төрийн байгууллага хамаарахгүй. -Үзэл бодлоо илэрхийлэхдээ улс төрд нөлөө бүхий этгээдийг албаны бүрэн эрхээ хэрэгжүүлсэнтэй нь холбогдуулж

		хардсан, сэрдсэн бол энэ гэмт хэргийг үйлдсэнд тооцохгүй.”
--	--	--

3.2.”Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд үнэлэгдэх зүйл, хэсэг, заалт:

Хуулийн төслийн зүйл, хэсэг, заалт нь хуулийг хэрэгжүүлэх, хэрэглэх этгээдүүдийн хувьд хуулийг дагаж мөрдөх болон хэрэгжүүлэх боломжтойгоор боловсруулагдаж чадсан эсэх, дагаж мөрдөх боломж байгаа эсэхийг тодруулах нь уг шалгуур үзүүлэлтийн зорилго юм.

“практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтээр хуулийн төслийг бүхэлд нь энэхүү шалгуур үзүүлэлтээр үнэлэх юм.

3.3.”Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд үнэлэгдэх хуулийн төслийн зохицуулалт:

Энэ шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг бүхэлд нь энэхүү шалгуур үзүүлэлтээр үнэлэх юм.

ДӨРӨВ.ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЭД ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙН ДАГУУ ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ

Өмнөх үе шатанд сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үнэлэх хуулийн төслийн зохицуулалтыг тухайн шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийг ашиглан хууль тогтоомжийн үр нөлөөг үнэлэх юм. Шалгуур үзүүлэлтийг дараах шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх болно.

Хүснэгт 2

д/д	Шалгуур үзүүлэлт	Шалгах хэрэгсэл
1	Зорилгод хүрэх байдал	Зорилгод дүн шинжилгээ хийх
2	Практикт хэрэгжих боломж	Практикт турших
3	Харилцан уялдаа	Харилцан уялдааг шалгах

4.1.ЗОРИЛГОД ХҮРЭХ БАЙДАЛ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙН ҮНЭЛГЭЭ:

Хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлд “Энэ гэмт хэргийн хохирогчид төрийн байгууллага хамаарахгүй” гэж заасан нь төрийн байгууллага өөрт байхгүй ажил хэргийн нэр хүндийг Эрүүгийн хуулиар хамгаалах гэж оролдож буй байдал, түүнчлэн төрийн байгууллагын удирдах албан тушаалтан өөрийн алдар хүндийг хамгаалахаар хүний эрх зөрчсөн үйл ажиллагааг шүүмжилсэн иргэнд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх явдлыг хязгаарласнаар үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх, түүгээр дамжин эдлэгдэх иргэний бусад эрх бодитой хэрэгжих нөхцөл бүрдэнэ.

Хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлд “Үзэл бодлоо илэрхийлэхдээ улс төрд нөлөө бүхий этгээдийг албаны бүрэн эрхээ хэрэгжүүлсэнтэй нь холбогдуулж хардсан, сэрдсэн бол энэ гэмт хэргийг үйлдсэнд тооцохгүй.” гэсэн нь хоёр үндсэн зорилготой

байна. Нэгт, улс төр нөлөө бүхий эдгээд өөрийн хуульд заасан албаны ажил үүргийг зохих ёсоор гүйцэтгээгүй, эсхүл албаны бүрэн эрхээ урвуулан ашиглах зэргээр хүний эрх зөрчсөн эсэхийг шүүмжилсэн, хардсан сэрдсэн иргэнд эрүүгийн хэрэг үүсгэдэг, ял шийтгэлээр айлган сүрдүүлэх нөхцлийг хаана. Хоёрт, улс төрд нөлөө бүхий этгээдийг хүн алах, хүн хүчиндэх зэрэг албаны бүрэн эрхтэй нь холбоогүй асуудлаар илт худал мэдээлэл тараах, нэр төрд нь халдах үйлдлээс хамгаалахад хуулийн төслийн зорилго оршино.

Тус хуулийн төсөл батлагдсанаар үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөөг хуулиар тодорхой зарчимд үндэслэн хязгаарлах, хүний нэр төрийг хамгаалах зохицуулалт нарийвчлагдаж, улс төрд нөлөө этгээд болон иргэн аль аль талын эрхийг хамгаалах ач холбогдолтой байна.

4.2. “ПРАКТИКТ ХЭРЭГЖИХ БОЛОМЖ” ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙН ҮНЭЛГЭЭ

Тус хуулийн төсөл батлагдсанаар практикт шууд хэрэгжих боломжтой төдийгүй Эрүүгийн хуулийн 13.14 дүгээр зүйл бодит утгаараа хүний эрхийг хамгаалах заалт болж хэрэгжихээр байна.

Уг гэмт хэргийн субъектийг нарийвчлан тодорхойлж өгснөөр төр өөрийн бүхий л үйл ажиллагааг иргэний нийгмийн хяналтаас гаргах буюу Эрүүгийн хуулиар хамгаалах боломжгүй болно. Түүнчлэн хуулийн төслөөр хүний нэр төр, алдар хүнд, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөө болох ардчиллын үнэт зүйл хамгаалагдан цахим орчин дахь гэмт хэргийн эрх зүйн орчинг боловсронгуй болох эрх зүйн соёл төлөвших урьдчилсан нөхцөл болох юм.

Түүнчлэн хуулийн төсөл хэрэгжсэнээр улс төрд нөлөө бүхий этгээд эсхүл төрийн байгууллагын удирдах албан тушаалтны гомдлоор сэтгүүлч, хэвлэл мэдээллийн байгууллагын ажилтанд эрүүгийн хэрэг үүсгэж, үг хэлэх эрхийг нь боодог асуудал арилахаар байна.

Иймд эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад хэргийн оролцогчдийн аль аль талын эрх тэнцвэртэй хангагдах тул уг хуулийн төсөл практикт хэрэгжиж, эерэг үр дүнд хүрэх боломжтой байна.

4.3. “ХАРИЛЦАН УЯЛДАА” ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙН ҮНЭЛГЭЭ

Энэ шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зохицуулалт нь хүчин төгөлдөр бусад хууль тогтоомжтой болон өөр хоорондоо харилцан уялдаж нэгдмэл болж чадаж байгаа эсэх асуудлыг тогтоох юм.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 16 дахь хэсэгт “итгэл үнэмшилтэй байх, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, үг хэлэх, хэвлэн нийтлэх, тайван жагсаал, цуглаан хийх эрх чөлөөтэй”, Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь хэсэгт “...нэр төрийг нь доромжилж болохгүй”, Арван долдугаар зүйлийн 1.2 дахь заалтад “хүний нэр төр, алдар хүнд, эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хүндэтгэх” гэж заасантай нийцэж байна.

Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалын 19 дүгээр зүйлд “Хүн бүр өөрийн үзэл бодолтой байх, түүнийгээ чөлөөтэй илэрхийлэх эрхтэй, энэхүү эрхэнд үзэл бодлоо ямар ч хорио саадгүй баримтлах эрх чөлөө, үзэл санаа, мэдээллийг улсын хилийн заагаар үл хязгаарлан аливаа замаар эрж сурвалжлах, хүлээж авах, түгээн дэлгэрүүлэх эрх чөлөө багтана” гэж хүний үг хэлэх, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрхийг баталгаажуулсан. НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейн 1966 оны 12 дугаар сарын 16-ны 2200А(XXI) тоот тогтоолоор баталж, 1976 оны 3 дугаар сарын 23-ны өдөр хүчин төгөлдөр болсон Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пактын 19 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх, түүнийг хязгаарлах нөхцлийг заасан зарчимд тус тус нийцэж байна.

Хүний үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөөг хязгаарлахдаа гагцхүү хуулиар буюу Эрүүгийн хуулиар нарийн, тодорхой байх зарчимд үндэслэн хуульчилсан нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, олон улсын гэрээгээр баталгаажуулсан зарчимд нийцэж байна.

ТАВ.ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлал”-ын дагуу үнэлэх ажиллагааг хийлээ.

Хуулийн төслийн үнэлгээг хийхдээ Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан аргачлалыг чанд баримтлан, аргачлалд заасан дараах шалгуур үзүүлэлтийг сонгон авч, уг шалгуур үзүүлэлтийг илтгэх зүйл, хэсэг, заалт бүрийг үнэлэв. Үүнд:

- Зорилгод хүрэх байдал
- Практикт хэрэгжих боломж
- Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал

Хуулийн төсөлтэй холбоотой санал, дүгнэлтийг шалгуур үзүүлэлт бүрийн хэсэгт тодорхой дэлгэрэнгүй бичсэн бөгөөд түүнийг дараах байдлаар хураангуйлан тоймлож байна.

Үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөөг нэр төр, алдар хүндтэй байх эрхэд халдахгүйгээр хамгаалсан Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдснаар хүний эрхийн чиглэлд томоохон дэвшил ахиц гарах юм. Хүний нэр төр, алдар хүндийг хамгаалах нь төрийн хуулиар хүлээсэн үүрэг тул Эрүүгийн хуулийн 13.14 дүгээр зүйлд заасан илт худал мэдээлэл тараах гэмт хэргийн шинжийг уг хуулийн төсөлд заасан тайлбараар тодорхой болгож, хууль хэрэглээний асуудлыг боловсронгуй болгоно.